

ความได้เปรียบในสนามเลือกตั้งของทายาทตระกูล นักการเมือง

Advantages of dynastic candidates in an election

สติธร ธนานิติโชติ*
stithorn@yahoo.com

Abstract

Political power being passed from one generation to another within the same family, creating political dynasties, is a widespread phenomenon. This article seeks to explain whether being a member of political dynasty provides Thai rookie politicians with a better chance to win a House of Representatives election. Using an original dataset constructed from the 24th House of Representatives database, this article finds that the first-time House members with dynastic status enjoy a higher probability of winning a higher vote share than the non-dynastic first-time House members. In addition, when considering its effects together with other potential factors, this article confirms that being a member of political dynasty facilitates a greater chance of winning the House of Representatives election for the first-time members although it is not the only and most powerful factor.

Keywords: Political dynasty, Family successor in politics, Inherited political advantages

บทคัดย่อ

การสืบทอดอำนาจทางการเมืองจากรุ่นสู่รุ่นในวงศ์ตระกูลผู้นำทางการเมืองหรือการสถาปนา “ตระกูลนักการเมือง” นั้น เป็นปรากฏการณ์ที่สามารถพบเห็นได้ในแทบทุกสังคมการเมือง บทความนี้มุ่งค้นหาคำตอบว่าการเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองทำให้ทายาทของตระกูลนักการเมืองมีโอกาสที่ดีในการได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ อย่างไร อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต

*สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า

ที่ได้รับการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นครั้งแรก หรือที่บทความนี้เรียกว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร “หน้าใหม่” โดยอาศัยวิธีการทางสถิติ ได้แก่ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (compare mean) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรครั้งละหลายๆ ตัว (multivariate analysis) บทความนี้ค้นพบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่เป็นทายาทของตระกูลนักการเมืองได้รับการเลือกตั้งเข้ามาด้วยคะแนนนิยมโดยเฉลี่ยสูงกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมือง นอกจากนี้การเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองยังเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับคะแนนและสัดส่วนคะแนนที่สูงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเคียงคู่กับปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ พรรคการเมืองที่สังกัด และพื้นที่ที่ลงสมัคร สะท้อนให้เห็นว่าการเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองนั้นยังมีความสำคัญต่อชัยชนะในการเลือกตั้งของนักการเมืองไทยอยู่ โดยเฉพาะสำหรับนักการเมืองที่เป็นทายาทของตระกูลนักการเมือง ถึงแม้ว่าจะมีใช่ปัจจัยเดียวและไม่ใช่ปัจจัยที่สำคัญที่สุดก็ตาม

คำสำคัญ: ตระกูลนักการเมือง ทายาทตระกูลการเมือง ความได้เปรียบของตระกูลนักการเมือง

บทนำ

การสืบทอดอำนาจทางการเมืองจากรุ่นสู่รุ่นในวงศ์ตระกูลผู้นำทางการเมืองหรือที่เรียกว่า “ตระกูลนักการเมือง (political dynasty)” นั้นมิใช่ปรากฏการณ์ที่พิเศษแปลกประหลาดเนื่องจากตระกูลนักการเมืองเป็นเรื่องที่สามารถพบเห็นได้ในทุกสังคม ทั้งในประเทศที่ประชาธิปไตยมีความก้าวหน้า เช่น สหรัฐอเมริกา (Dal Bo et al. 2009) ญี่ปุ่น (Asako et al. 2012) ฯลฯ และประเทศที่ประชาธิปไตยยังมีความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงอยู่ เช่น ฟิลิปปินส์ (Mendoza, et al. 2012) เม็กซิโก (Camp 1982; 1995) ฯลฯ การศึกษาวิจัยในต่างประเทศหลายชิ้นยืนยันอย่างค่อนข้างจะสอดคล้องกันว่า นักการเมืองที่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลมีโอกาสที่ดีกว่านักการเมืองที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลในการได้รับการเลือกตั้ง (Asako et al.

2012; Dal Bo et al. 2009; Feinstein 2010; Mendoza 2012) ดังผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการเลือกตั้งของงานวิจัยในบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่น (Asako et al. 2012) และฟิลิปปินส์ (Mendoza 2012) ที่พบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลได้รับการเลือกตั้งเข้ามาด้วยคะแนนเสียงที่สูงกว่านักการเมืองที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูล ในขณะที่งานวิจัยชิ้นใหม่ๆ ในสหรัฐอเมริกาที่มีข้อสรุปตรงกันว่า นักการเมืองที่มีสายสัมพันธ์ในลักษณะตระกูลการเมืองนั้นมีความได้เปรียบในการเลือกตั้ง ทั้งในแง่การเข้าถึงทรัพยากรที่เป็นปัจจัยชี้ขาดผลการเลือกตั้ง อาทิ เครือข่ายการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง แหล่งเงินบริจาค และโดยอาศัย “นามสกุล (family name)” ซึ่งเป็นที่รับรู้และจดจำเป็นอย่างดีของประชาชนในเขตเลือกตั้งในการส่งต่อฐานคะแนนความนิยมไปสู่ทายาท (Dal Bo et al. 2009; Feinstein 2010)

ในประเทศที่ตระกูลนักการเมืองดำรงอยู่ในปริมาณที่ค่อนข้างสูงอย่างประเทศไทย¹ จึงมีความเป็นไปได้ว่าการเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองอาจมีส่วนทำให้นักการเมืองเหล่านี้มีความได้เปรียบหรือมีโอกาสที่ดีกว่านักการเมืองที่ไม่มีความสัมพันธ์แบบตระกูลในการชนะการเลือกตั้งไม่โดยตรงก็โดยอ้อม นอกจากนี้ งานวิจัยในอดีตของไทยจำนวนหนึ่งค้นพบข้อมูลที่ค่อนข้างจะสอดคล้องกันว่าการเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองนั้นมีส่วนช่วยผลักดันให้นักการเมืองผู้หญิงและนักการเมืองอายุน้อยในหลายจังหวัดชนะการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น² ดังนั้น การเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองจึงน่าจะมีส่วนทำให้ทายาท³ ของตระกูลนักการเมืองมีความได้เปรียบหรือมีโอกาสที่ดีกว่านักการเมืองหน้าใหม่อื่นๆ ที่ไม่มีความสัมพันธ์แบบตระกูลในการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

บทความนี้ต้องการทดสอบสมมติฐานดังกล่าวโดยการวิเคราะห์ข้อมูลสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต ที่ได้รับการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 เฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นครั้งแรก หรือที่อาจเรียกว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร “หน้าใหม่” โดยอาศัยวิธีการทางสถิติและแบ่งการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็นสองส่วนหลัก

ส่วนแรก ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (compare mean) คะแนนและสัดส่วนคะแนนที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลและที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูล⁴ ได้รับ ดังนี้

(1) “คะแนนเสียง” หมายถึงคะแนนเสียงที่นักการเมืองหน้าใหม่แต่ละคนได้รับ

(2) “คะแนนทิ้งห่างคู่แข่ง” หมายถึง คะแนนที่นักการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งได้รับเปรียบเทียบกับคะแนนของผู้สมัครที่ได้อันดับที่สอง

(3) “สัดส่วนคะแนนต่อผู้ออกมาใช้สิทธิ” หมายถึง สัดส่วนคะแนนเสียงที่นักการเมืองหน้าใหม่แต่ละคนได้รับต่อคะแนนที่มีผู้ออกมาใช้สิทธิทั้งหมด (voter turnout) ในเขตเลือกตั้งนั้นๆ และ

(4) “สัดส่วนคะแนนต่อคะแนนทั้งหมด” หมายถึง สัดส่วนคะแนนเสียงที่นักการเมืองหน้าใหม่แต่ละคนได้รับต่อคะแนนทั้งหมดที่เขตเลือกตั้งนั้นๆ พึงมี (จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง)

การวิเคราะห์เปรียบเทียบดังกล่าวทำให้ทราบในเบื้องต้นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่เป็นทายาทของตระกูลนักการเมืองได้รับการเลือกตั้งเข้ามาด้วยคะแนนหรือสัดส่วนคะแนนเสียงที่สูงกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลหรือไม่ เพียงใด

¹ การศึกษาชิ้นอื่นๆ ก่อนหน้านี้ พบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 ที่มีคนในตระกูลเดียวกันเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาก่อนมีจำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 42 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด (สถิติ ธนานิธิโชติ 2556, 16)

² ดู เช่น ณัฐพงศ์ บุญเหลือ (2556) นพรัตน์ วงศ์วิทยาพานิชย์ (2555) ประเทือง ม่วงอ่อน (2556) พรชัย เทพปัญญา (2549) รัฎา เมธีโคพงษ์และวีระ เลิศสมพร (2551) เป็นต้น

³ การใช้คำว่า “ทายาท” ในที่นี้มุ่งใช้ในความหมายกว้าง ครอบคลุมถึงบุคคลที่เข้ามาสืบทอดอำนาจและรักษาอำนาจแทนคนในตระกูล ซึ่งอาจจะเป็นการที่ลูกหลาน คู่สมรส บิดามารดา หรือเครือญาติก็ได้

⁴ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่มีความสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมืองในที่นี้หมายถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีคนในตระกูลเดียวกันอย่างน้อยหนึ่งคนเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาก่อน (ลงรหัส = 1) ส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอื่นๆ ถือเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่มีความสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมืองทั้งหมด (ลงรหัส = 0)

ส่วนที่สอง เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรครั้งละหลายๆ ตัว (multivariate analysis) โดยกำหนดให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่มีสายสัมพันธ์หรือไม่มีความสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมืองเป็นตัวแปรต้น (independent variable) คะแนนและสัดส่วนคะแนนที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ได้รับดังที่กล่าวมาข้างต้นเป็นตัวแปรตาม (dependent variable) แยกวิเคราะห์เป็น 4 ตัวแบบ (model) แต่ละตัวแบบกำหนดให้ตัวแปรด้านภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม (ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา) ประสบการณ์ก่อนได้รับการเลือกตั้ง (ได้แก่ เคยเป็นนักธุรกิจ เคยเป็นนักการเมืองท้องถิ่น) พรรคการเมืองที่สังกัด (ได้แก่ เป็นสมาชิกพรรคเพื่อไทย เป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์) และความแตกต่างในเรื่องพื้นที่ของเขตเลือกตั้ง (กรุงเทพฯ-ต่างจังหวัด) เป็นตัวแปรควบคุม (control variable)

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในส่วนที่สองนี้ มุ่งค้นหาคำตอบว่าการเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองทำให้ทายาทของตระกูลนักการเมืองมีโอกาสที่ดีในการได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ อย่างไร กล่าวอีกนัยหนึ่ง เมื่อพิจารณาร่วมกับปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งปัจจัยด้านภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม ประสบการณ์ก่อนสมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัด และความแตกต่างกันในเรื่องพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแล้ว การเป็น

สมาชิกในตระกูลนักการเมืองมีผลต่อคะแนนเสียงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ได้รับในการเลือกตั้งหรือไม่ ในทิศทางใด

มิตินองตระกูลนักการเมืองในงานวิชาการของไทย

การศึกษาวิจัยในอดีตของไทยให้ความสนใจกับการศึกษาบทบาทและอิทธิพลของชนชั้นน่านทางการเมืองและตระกูลนักการเมืองในสองมิติหลักคือ มิติแรกหรืออาจเรียกว่ามิติทางประวัติศาสตร์การเมือง เป็นการศึกษาชั่วประวัติ บทบาทและอิทธิพลของนักการเมืองหรือกลุ่มทางการเมืองโดยเชื่อมโยงเข้ากับเหตุการณ์และพัฒนาการทางการเมืองไทย ทั้งในลักษณะการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของการทำวิจัยหรือเขียนงานวิชาการการรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลในรูปแบบของงานเชิงสารคดีหรือกึ่งวิชาการ เพื่อทำความเข้าใจหรืออธิบายเกี่ยวกับนักการเมืองบางคนหรือตระกูลนักการเมืองบางกลุ่ม เช่น การศึกษาข้อมูลนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดต่างๆ ของสถาบันพระปกเกล้า⁵ การศึกษาบทบาททางการเมืองของกลุ่มราชครูและบุคคลสำคัญในกลุ่มของเกรียงศักดิ์ เศรษฐพัฒน์ (2550) ชูเกียรติ ฉาโสด (2546) นรนิติ เศรษฐบุตร (2542) การประมวลเรียบเรียงและวิเคราะห์ประวัติ ผลงานและความคิดของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตรและบุคคลอื่นๆ ในตระกูล⁶ เป็นต้น

⁵ ปัจจุบัน สถาบันพระปกเกล้ามีการตีพิมพ์เผยแพร่รายงานวิจัยนักการเมืองถิ่นในจังหวัดต่างๆ ออกมาแล้วทั้งสิ้น 34 เรื่อง (34 จังหวัด) (ข้อมูล ณ 30 กันยายน 2556)

⁶ ดูตัวอย่างงานเขียน เช่น วัลยา (2543) บุญรักษา บุญญะเขตมาลา (2552) นันทพร วงษ์เชษฐา (2554) อธิวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์ (2546) คมเดือน เจ็ดจรัสฟ้า (2538) สรกล อดุลยานนท์ (2536) รุจน์ มั่นทิวา (2544) จรัส โฆษณานันท์ (2549) ถนอมศักดิ์ จิรายุสวีสต์ (2554) บรรหาร ทินประบุตร (2554) ปรัชญา ศรีรุ่งเรือง (2554) เป็นต้น

ตัวอย่างผลการศึกษาที่น่าสนใจของงานในกลุ่มนี้ เช่น วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท เรื่อง “การสร้างทายาททางการเมืองของตระกูลการเมืองไทย” ของธวัชชัย กฤติยาภิชาติกุล (2541) ประเมินว่านับตั้งแต่ประเทศไทยมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกในปีพ.ศ. 2476 จนถึงการเลือกตั้งเมื่อปีพ.ศ. 2539 มีตระกูลนักการเมืองรวมทั้งสิ้น 97 ตระกูล โดยตระกูลนักการเมืองเหล่านี้มีการสืบทอดทายาททางการเมืองในลักษณะที่เป็นการสานต่ออุดมการณ์ทางการเมืองจากบิดามารดาจำนวนมากที่สุด ส่วนวิธีการสานต่อทายาททางการเมืองที่นิยมคือการลงสมัครรับเลือกตั้งคู่กันระหว่างบุคคลที่เป็นนักการเมืองรุ่นพ่อกับบุคคลที่เป็นทายาททางการเมือง⁷ ซึ่งส่วนใหญ่มีพื้นฐานอาชีพก่อนเข้าร่วมวงการการเมืองเป็นนักธุรกิจมากที่สุด และในการลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น บุคคลที่เป็นทายาททางการเมืองไม่จำเป็นต้องผ่านประสบการณ์การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นมาก่อนก็ได้ แต่ความสำเร็จของตระกูลการเมืองในการสืบทอดทายาทนั้นจะขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการเคลื่อนไหวทางการเมืองในพื้นที่ของตระกูลการเมืองเหล่านั้นอย่างต่อเนื่องและยาวนานพอสมควรมากกว่า โดยจากผลการศึกษาของธวัชชัย กฤติยาภิชาติกุล (2541) พบว่าตระกูลนักการเมืองส่วนมากจะมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองในพื้นที่ประมาณ 20-30 ปี

นอกจากนี้ เมื่อทำการศึกษาเชิงลึกตระกูลนักการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในช่วงนั้น 5 ตระกูล ได้แก่ ตระกูล “ทองสวัสดิ์” จังหวัดลำปาง ตระกูล “ลิมปะพันธุ์” จังหวัดสุโขทัย ตระกูล “อังกินันท์” จังหวัดเพชรบุรี ตระกูล “มาศดิตถ์” จังหวัดนครศรีธรรมราช และตระกูล “จรีมาศ” จังหวัดร้อยเอ็ด ธวัชชัย (2541) ยังค้นพบอีกประการหนึ่งว่าสาเหตุในการสร้างทายาททางการเมืองของตระกูลการเมืองต่างๆ นั้นอาจมีความแตกต่างกันไปตามเหตุผลและเงื่อนไขของแต่ละตระกูล แต่เหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทุกตระกูลมักอ้างถึงก็คือ ความผูกพันกับประชาชนในพื้นที่ซึ่งตระกูลการเมืองนั้นๆ ได้มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองมาเป็นเวลานาน และต้องการให้ทายาทเข้ามาสานต่ออุดมการณ์ทางการเมืองที่ตระกูลได้วางรากฐานไว้

อีกตัวอย่างหนึ่งคือบทวิเคราะห์เรื่อง “เบื้องลึก ‘ตระกูลชินวัตร’ ผู้สร้างนายกรัฐมนตรียุคใหม่ถึง 3 คน” (2554) ของเว็บไซต์ Siam Intelligence⁸ ซึ่งได้สรุปบทเรียนเบื้องหลังความสำเร็จของตระกูลชินวัตรจากการศึกษาหนังสือชีวประวัติตระกูลชินวัตรบางเล่มว่ามีอย่างน้อย 4 ประการ กล่าวคือ ประการแรก การมีลูกหลานและผู้สืบทอดจำนวนมาก ประการที่สอง การมีกิจการที่ช่วยสร้างความมั่งคั่งให้แก่ตระกูล ทำให้ตระกูลชินวัตรสามารถแผ่ขยายอิทธิพลและเข้าร่วมวงการการเมืองได้ ประการที่สาม การมีสมาชิกของ

⁷ เหตุที่รูปแบบการลงสมัคร “คู่กัน” หรืออาจเรียกว่าเป็นทีมเดียวกันเช่นนี้เป็นที่นิยมและทำงานได้ดีนั้น สามารถเข้าใจได้เนื่องจากระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในช่วงก่อนใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นแบบรวมเขตหรือไม่ก็เป็นแบบแบ่งเขตพวงใหญ่ (1-3 คน) มาโดยตลอด ทำให้เอื้อต่อการเกิดแบบแผนการสืบทอดทายาทดังกล่าว

⁸ Siam Intelligence เป็นเว็บไซต์ข่าวและบทวิเคราะห์ รวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลที่โดดเด่นในสาขาต่างๆ ในรูปแบบวิดีโอและไฟล์เสียง ก่อตั้งโดย Siam Intelligence Unit (SIU) ซึ่งเป็นบริษัทที่สร้างองค์ความรู้ (think tank) โดยเน้นด้านการเมือง เศรษฐกิจ นโยบายสาธารณะ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ดูเพิ่มเติมที่ <http://www.siamintelligence.com/>)

ตระกูลเข้าไปอยู่ในสายงานอาชีพที่หลากหลาย โดยเฉพาะสายอาชีพที่เกี่ยวข้องกับระบบราชการและแวดวงการเมือง ทำให้สมาชิกเหล่านั้นมีส่วนร่วมช่วยขับเคลื่อนและผลักดันวาระ (ผลประโยชน์) ของตระกูลได้เป็นอย่างดี และประการที่สี่ การส่งผ่านประสบการณ์ทางการเมืองของคนในตระกูลจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีส่วนช่วยลดขั้นตอนในการเรียนรู้ และทำให้สมาชิกรุ่นต่อมาของตระกูลสามารถก้าวเข้าไปดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากงานวิชาการสองเรื่องที่กล่าวมา งานวิจัยในโครงการศึกษาข้อมูลนักการเมืองถิ่นในจังหวัดต่างๆ ของสถาบันพระปกเกล้าหลายชิ้นได้ทำการศึกษาในลักษณะประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (oral history) และถอดบทเรียนความสำเร็จของนักการเมืองไทยในหลายๆ จังหวัดไว้ที่น่าสนใจและสมควรนำมาอภิปรายเทียบเคียงกับบทเรียนจากตระกูลชินวัตรคือ การศึกษาข้อมูลนักการเมืองถิ่นจังหวัดสระแก้วของ นพรัตน์ วงศ์วิทยาพานิชย์ (2555) ที่ช่วยฉายภาพความสำเร็จของตระกูลเทียนทอง ในฐานะตระกูลนักการเมืองที่เติบโตมาจากการเป็นผู้นำท้องถิ่นและคหบดีที่มั่งคั่งของจังหวัดสระแก้ว

นพรัตน์ (2555: 120) อธิบายว่า ความสำเร็จทางการเมืองของตระกูลเทียนทองประการหนึ่งเป็นผลมาจากการจัดวางตำแหน่งทางการเมืองที่ดีภายในเครือข่ายชาติ เพื่อใช้ในการดูแลฐานเสียงในพื้นที่ของตระกูล ทั้งในการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะการวางบทบาทให้นายเสนาะและนายวิทยา (น้องชายนายเสนาะ) เป็นผู้แทนของจังหวัดสระแก้วในการเมืองระดับประเทศ และให้น้องชายคือนายพิเชษฐ เทียนทองเป็นผู้ดูแลกิจการธุรกิจของตระกูล ในฐานะแหล่งเงินทุนและทรัพยากรสนับสนุน

การทำงานการเมืองของตระกูล และด้วยลักษณะนิสัยที่อ่อนน้อม ถ่อมตน สามารถไกล่เกลี่ยปัญหาต่างๆ ที่เกิดในพื้นที่ไม่ว่าจะเกิดจากหน่วยงานราชการ หรือประชาชนของนายพิเชษฐ ทำให้นายพิเชษฐมีหน้าที่เป็นผู้ประสานผลประโยชน์ในพื้นที่ให้กับพี่ชายทั้งสอง จนนายเสนาะและนายวิทยา สามารถก้าวข้ามการเป็นนักการเมืองระดับจังหวัดไปสู่การเป็นนักการเมืองระดับชาติได้โดยมิต้องห้วงกังวลใดๆ

ในปัจจุบันที่การจัดวางตำแหน่งดังกล่าวของสมาชิกตระกูลเทียนทองได้ถูกส่งผ่านให้กับรุ่นลูกและรุ่นหลานด้วย กล่าวคือ การวางตำแหน่งให้นายสุวานิสร์ เทียนทอง นางสาวตรีนุช เทียนทอง (ลูกของนายพิเชษฐ) และนายสรวงศ์ เทียนทอง (ลูกชายนายเสนาะ) เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และวางให้นายอนุรักษ์ เทียนทอง เป็นผู้ดูแลกิจการ ส.เทียนทองของตระกูล นอกจากนี้ ตระกูลเทียนทองยังได้มีการจัดวางสมาชิกในตระกูลให้มีตำแหน่งในการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองท้องถิ่นในจังหวัดสระแก้วอีกหลายคน เช่น นายทรงยศ เทียนทอง (ลูกชายนายวิทยา) เป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว นายแสงประทีป เทียนทองเป็นนายกเทศมนตรีตำบลวัฒนานคร และมีนายสนธิเดช เทียนทอง เป็นรองนายกเทศมนตรี (ทั้งสองเป็นลูกชายนายเอื้อ เทียนทอง พี่ชายคนโตของนายเสนาะ) และนางขวัญเรือน เทียนทอง (ภรรยาของนายพิเชษฐ) เคยเป็นกำนันในอำเภอวัฒนานคร ในช่วงปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2544 เป็นต้น (นพรัตน์ วงศ์วิทยาพานิชย์ 2555, 151-153)

จากตัวอย่างงานวิชาการและงานวิจัยที่ยกมาข้างต้น อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การศึกษาวิจัยที่มุ่งอธิบายความสัมพันธ์แบบตระกูล-เครือญาติของนักการเมืองไทยในมิติแรกนี้ เกือบทั้งหมดมิใช่งาน

ที่มุ่งศึกษาวิจัยในเรื่องตระกูลนักการเมืองโดยตรง และไม่สามารถอธิบายเกี่ยวกับตระกูลนักการเมืองในการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยในภาพรวมได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นงานที่มุ่งทำการศึกษาแบบเจาะลึกนักการเมืองบางคน บางครอบครัว หรือในบางพื้นที่เท่านั้น ส่วนงานที่ทำการศึกษาดังกล่าวตระกูลนักการเมืองไทยโดยตรง เช่น ธวัชชัย กฤติยาภิชาติกุล (2541) นั้นก็เป็นการศึกษาที่ทำขึ้นก่อนการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2544 ทำให้ไม่สามารถอธิบายเกี่ยวกับตระกูลนักการเมืองของไทยในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา ซึ่งนับเป็นช่วงเวลาที่มีการเมืองไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างมากมายทั้งในเชิงสถานการณ์ โครงสร้าง และพฤติกรรมของผู้คนที่เข้ามาเกี่ยวข้องได้ อย่างไรก็ตาม คุณูปการของการศึกษาหรือการเรียบเรียงข้อมูลในแนวทางนี้ต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับตระกูลนักการเมืองในการเมืองไทย คือ การให้ข้อมูลพื้นฐานที่ช่วยให้เห็นถึงความสำคัญ การดำรงอยู่ และพัฒนาการของชนชั้นนำทางการเมืองของไทยที่อาศัยความได้เปรียบทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งที่ติดตัวมาและที่สร้างขึ้นมาภายหลังผ่านสายสัมพันธ์แบบเครือญาติในการสถาปนาและสืบทอดอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองของตนเองและครอบครัว

อีกมิติหนึ่งของการศึกษาวิจัยในอดีตในประเทศไทยเกี่ยวกับบทบาทและอิทธิพลของชนชั้นนำทางการเมืองและตระกูลนักการเมือง หรืออาจเรียกว่ามิติทางเศรษฐศาสตร์การเมืองนั้น เป็นการศึกษาที่พยายามบูรณาการปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเพื่อนำมาใช้อธิบายบทบาทและอิทธิพลของชนชั้นนำทางการเมืองและตระกูลนักการเมือง และมีข้อค้นพบที่ค่อนข้างจะสอดคล้องกันว่าอิทธิพลและบทบาทของผู้นำทางการเมืองที่มี

การสืบทอดอำนาจระหว่างกันในกลุ่มเครือญาติและสถาปนาตระกูลนักการเมืองขึ้นมา นั้น เป็นปรากฏการณ์ที่มีให้เห็นอย่างเด่นชัด และส่งผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของการเมืองไทยและพรรคการเมืองไทยในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ด้วยเหตุปัจจัยอย่างน้อยสองประการ

ประการแรก คือการก่อรูปและแผ่ขยายอิทธิพลของเครือข่ายนักการเมืองในต่างจังหวัด ซึ่งเป็นผลมาจากการที่พรรคการเมืองต้องพึ่งพากลไกระบบอุปถัมภ์ของผู้นำในพื้นที่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นักธุรกิจและผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ในการระดมเสียงสนับสนุนจากประชาชน และรวบรวมเงินทุน (Siripan Noksuan Sawasdee 2006) ทำให้นักธุรกิจท้องถิ่นและผู้มีอิทธิพลหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “เจ้าพ่อ” สามารถควบคุมเครือข่ายนักการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้ามาพึ่งพาได้มากขึ้น (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และสังคีต พิริยะรังสรรค์ 2535; อัศววิทย์ ชันแก้ว 2539) การเข้ายึดครองอำนาจในพรรคชาติไทยของนายบรรหาร ศิลปอาชา และเครือข่ายนักธุรกิจท้องถิ่น ภายหลังการลดบทบาทของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แกนนำกลุ่มชอวยราชครูหลังเหตุการณ์รัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ในปี พ.ศ. 2534 เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการแผ่ขยายอิทธิพลของเครือข่ายนักการเมืองในต่างจังหวัดจนสามารถเข้าครอบครองฐานอำนาจสำคัญในการเมืองระดับชาติได้ (สังคีต พิริยะรังสรรค์ 2539)

ส่วนปัจจัยสำคัญที่ทำให้เจ้าพ่อในสังคมไทยสามารถก่อเกิดและขยายบทบาททางการเมืองได้อย่างกว้างขวางนั้นกล่าวได้ว่ามีทั้งปัจจัยทางการเมือง ผ่านการมีอิทธิพลเหนือเจ้าหน้าที่รัฐ (สมบัติ จันทรวงศ์ 2535; เวียงรัฐ เนติโพธิ์ 2546) ปัจจัยทางวัฒนธรรม

โดยอาศัยฐานะความเป็นผู้นำตามธรรมชาติที่ได้รับ การยอมรับนับถือจากคนในท้องถิ่น (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม 2538; Ockey 2004) และปัจจัยทางเศรษฐกิจโดย การใช้ความรุนแรงและเครือข่ายทางการเมืองใน การผูกขาดตลาดและทำธุรกิจผิดกฎหมาย (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ 2550; ผาสุก พงษ์ไพจิตร และสังคีต พิริยะรังสรรค์ 2535; McVey 2000) แต่ไม่ว่าชนชั้นนำ ในท้องถิ่นเหล่านี้จะอาศัยปัจจัยใดในการสร้างอิทธิพล ทางการเมืองของตนและพรรคพวกขึ้นมา ความเป็น เจ้าพ่อที่สำคัญประการหนึ่งคือการเป็นนายทุน เพื่อ สร้างฐานทางเศรษฐกิจสำหรับการแข่งขันทางการเมือง ในกระบวนการเลือกตั้ง (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์และ โอฟาร์ ถิ่นบางเตียว 2549; นพพันธ์ วรรณเทพสกุล 2549)

ประการที่สอง คือ การเข้าครอบงำพรรค การเมืองโดยเครือข่ายธุรกิจขนาดใหญ่ โดยเฉพาะ ภายหลังวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ “ต้มยำกุ้ง” และ การปฏิรูปการเมืองโดยการร่างรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ประเวศ วะสี 2549; Siripan Noksuwan Sawasdee 2006) เป็น ปραฏการณ์ที่สืบเนื่องมาจากการที่ก่อนหน้านี้ได้มี นักธุรกิจ (หรืออาจเรียกว่าเป็นตระกูลนักธุรกิจ) เข้าไป มีบทบาททางการเมืองผ่านระบบพรรคการเมือง และ ผ่านการเลือกตั้ง และเมื่อนักธุรกิจเหล่านี้ได้เข้ามาเป็น นักการเมืองก็ได้มีการสร้างทายาททางการเมือง และ แสดงตัวออกมาอย่างเปิดเผย เช่น นายพงษ์ สารสิน นายสุรรัตน์ โอศถานุเคราะห์ นายประจวบ ไชยสาส์น นายกร ทัพพะรังสี นายพรเทพ เตชะไพบูลย์ รวมถึง กลุ่มตระกูลนักธุรกิจที่สำคัญ ได้แก่ ตระกูลเทียนทอง

ตระกูลหาญสวัสดิ์ ตระกูลไกรฤกษ์ ตระกูลลิมปพันธ์ ตระกูลรัตนกุล ตระกูลฉายแสง ตระกูลสภาวะสุ เป็นต้น⁹ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และสังคีต พิริยะรังสรรค์ 2535, 71) แต่เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้นในปี พ.ศ. 2540 นักธุรกิจที่เข้ามา มีบทบาททางการเมืองหลายคน ต้องลดบทบาทของตนเองลง บางคนต้องออกจากการ เมืองทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลัง เนื่องจากกลุ่ม ธุรกิจและอุตสาหกรรมหลายกลุ่มประสบปัญหา ล้มละลาย ปิดกิจการลง และหลายธุรกิจที่ถูกบริษัท ต่างชาติเข้ามาซื้อกิจการ มีการปรับวิธีการบริหาร รูปแบบกลยุทธ์ทางธุรกิจ และทำการลดต้นทุนลงเพื่อ คงความอยู่รอด ส่งผลให้พนักงานบริษัทจำนวนมาก ถูกเลิกจ้าง (ผาสุก พงษ์ไพจิตร 2549) ในขณะที่ กลุ่มธุรกิจบางกลุ่ม เช่น กลุ่มธุรกิจโทรคมนาคม อสังหาริมทรัพย์ และสื่อสารมวลชน ซึ่งเป็นธุรกิจ ขนาดใหญ่ สามารถปรับองค์กรได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ กลุ่มเหล่านี้ได้เข้ามา มีบทบาทอำนาจต่อรองทั้งด้าน เศรษฐกิจและการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจ โทรคมนาคม ซึ่งต่อมาได้เข้ามา มีบทบาททางการเมือง โดยตรงโดยการก่อตั้ง “พรรคไทยรักไทย” ขึ้นมา (สิทธิโชค ลางคูลานนท์, 2552; McCargo and Ukrist Path-manand 2005) การแข่งขันกันเพื่อเข้าสู่อำนาจ ทางการเมืองของกลุ่มธุรกิจต่างๆ ภายใต้การเมือง แบบหลายชั่วอำนาจในช่วงก่อนหน้าวิกฤตเศรษฐกิจ จึงแปรเปลี่ยนไปเป็นการเมืองแบบ “ธนาภิการการเมือง (business-dominated money politics)” (ผาสุก พงษ์ไพจิตร 2548; Pasuk Phongpaichit and Baker 1997; 2004) ที่อำนาจการเมืองได้ผสมเข้ากับอำนาจ ผูกขาดทางเศรษฐกิจอย่างลงตัว (เกษียร เตชะพีระ

⁹ กลุ่มตระกูลเหล่านี้บางตระกูลได้ส่งบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทั้งพ่อ ลูก พี่น้อง พี่เขย น้องเขย หลานสะใภ้ ลงสมัครรับเลือกตั้ง พร้อมๆ กันก็มี

2547; ปรเวศ วะสี 2549) ภายใต้การบังคับใช้กติกาทางการเมือองที่เอื้อใ้หนายกรัฐมนตรีมีภาวะผู้นำสูงและรัฐบาลมีเสถียรภาพ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ 2546) และท่ามกลางการฟื้นฟูตัวของสภาพทางเศรษฐกิจ

ความลงตัวของ การผสานอำนาจและผลประโยชน์ดังกล่าว ในด้านหนึ่งอาจมองได้ว่าเป็นความท้าทายต่อบทบาทและอิทธิพลของนักการเมืองและตระกูลนักการเมืองที่มีการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจในลักษณะนายทุนท้องถิ่น ดังที่นักวิชาการบางท่านสรุปว่า “เจ้าพ่ออยู่ในช่วงขาลง” (ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์ และไอฟาร์ ถิ่นบางเตียว 2549) แต่ในอีกด้านหนึ่ง สายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างตระกูลนักการเมืองที่เป็นผู้นำในการเมืองระดับชาติและตระกูลนักการเมืองที่เป็นผู้นำในระดับจังหวัดได้กลายเป็นโอกาสของการเมืองระดับท้องถิ่นในการได้รับการสนับสนุนจากการเมืองระดับชาติทั้งในรูปแบบนโยบายและงบประมาณ ดังที่ เวียงรัฐ เนติโพธิ์ (2552, 61-69) ค้นพบในกรณีของจังหวัดเชียงใหม่ ที่ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างรัฐบาล พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร และผู้บริหารเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งมีตระกูลบูรณุปกรณ์ครองอำนาจอยู่ ทำให้รัฐบาล (ในขณะนั้น) อนุมัติงบประมาณจากส่วนกลางให้แก่เทศบาลเชียงใหม่เพื่อทำโครงการขนาดใหญ่หลายโครงการ เช่น โครงการศูนย์กำจัดขยะเชียงใหม่สามโซน โครงการฝังสายไฟฟ้าลงใต้ดิน และโครงการแก้ปัญหาคลองกลางเมืองที่มีปัญหาน้ำเน่าเสีย เป็นต้น

สำหรับนักวิชาการบางท่านสภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ทางการเมืองข้างต้นยังคงดำรงอยู่ แม้ภายหลังเกิดเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 19

กันยายน 2549 และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งมีการนำกติกาและกลไกเชิงสถาบันในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2540 กลับมาปรับใช้โดยมุ่งหวังว่าจะช่วยลดทอนอำนาจผูกขาดของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ในระบบการเมืองไทยลงได้บ้าง (McCargo 2008) แต่สำหรับนักวิชาการคนอื่น ๆ “การเมืองในระบบสภาของเรา... (ยังคง) เป็นเรื่องของการต่อรองกันระหว่างกลุ่มตระกูลหรือครอบครัว (และเครือข่าย) เพียงไม่กี่ครอบครัวเท่านั้น” (นิธิ เอียวศรีวงศ์ 2554) ในลักษณะที่มีผู้นำหรือตระกูลนักการเมืองที่มีทั้งอำนาจการเมืองและอำนาจเศรษฐกิจควบคุมกันจำนวนไม่มากเป็นผู้ผูกขาดอำนาจการตัดสินใจในพรรคการเมือง ทำให้พรรคการเมืองของไทยมีลักษณะเป็น “พรรคของผู้นำ (elite parties)” ที่มีโครงสร้างองค์กรที่อ่อนแอ มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ไม่ชัดเจน และขาดศักยภาพในการริเริ่มและผลักดันนโยบาย (Croissant and Chambers 2010, 217) กลุ่มการเมืองตลอดจนตระกูลนักการเมืองอื่น ๆ โดยเฉพาะในต่างจังหวัด เข้าร่วมกับพรรคการเมืองโดยมุ่งความสนใจไปที่การคัดเลือกบุคคลเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งและแสดงบทบาทในทางนิติบัญญัติและมีตำแหน่งในฝ่ายบริหารเท่านั้น ภายใต้ความสัมพันธ์เช่นนี้ นักวิชาการบางท่านถึงกับสรุปว่า ความสามารถของผู้สมัครรับเลือกตั้งอาจจะไม่สำคัญเท่ากับการมีคานในครอบครัวรุ่นก่อนหรือเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น (เส้นสาย) กับพรรคการเมือง แม้ในพื้นที่ที่มีการแข่งขันสูงมาก การสืบทอดอำนาจของตระกูลนักการเมืองก็ยังคงดำเนินต่อไป แต่อาจเป็นไปในลักษณะของการส่งผู้สมัครที่มีคุณสมบัติสูง ลงแข่งขันแทนบุคคลที่มาจากสายเลือดเดียวกัน (ซึ่งอาจจะยังมีคุณสมบัติไม่ถึงเกณฑ์) เพื่อโอกาสที่มากกว่าในการ

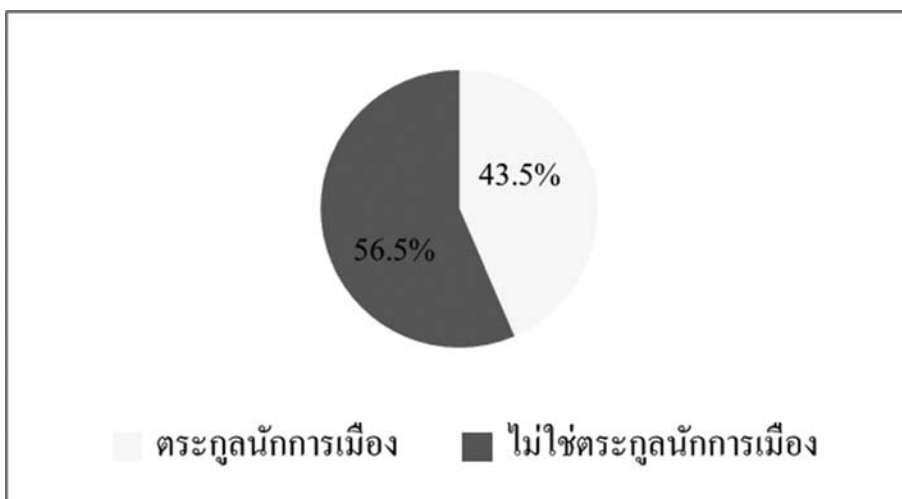
ชนะเลือกตั้งและการรักษาอำนาจไว้ในเครือข่ายของตนเอง (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ 2554)

ด้วยเหตุนี้ การพิจารณาเรื่องความได้เปรียบของตระกูลนักการเมืองในการเมืองเรื่องการเลือกตั้งในปัจจุบันของไทย จึงมีปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องหลากหลาย ทั้งปัจจัยเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการก่อตัวและพัฒนาการของตระกูลนักการเมือง ปัจจัยส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของบุคลากรภายในตระกูลนักการเมือง ปัจจัยเชิงสถาบันและองค์กร โดยเฉพาะในเรื่องการสังกัดพรรคการเมือง การจัดความสัมพันธ์ระหว่างตระกูลนักการเมืองกับพรรคการเมืองที่เข้าสังกัด ซึ่งเชื่อมโยงกับกฎกติกาที่ออกแบบไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัจจัยในเชิงบริบทและวัฒนธรรม เช่น บรรยากาศการแข่งขันทางการเมือง การรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายในพื้นที่ ลักษณะเฉพาะของพื้นที่ที่อาจเรียกว่า “ท้องถิ่นนิยม” หรือ “ภูมิภาคนิยม” เป็นต้น

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร “หน้าใหม่”

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร “หน้าใหม่” สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในบทความนี้ถูกนิยามอย่างง่ายให้หมายถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นครั้งแรกในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 ซึ่งจากการประมวลข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีคุณสมบัติดังกล่าว พบว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ในการเลือกตั้งระบบแบ่งเขตมีจำนวนทั้งสิ้น 85 คน คิดเป็นร้อยละ 22.67 หรือมากกว่าหนึ่งในห้าของสมาชิกสภาผู้แทนระบบแบ่งเขตทั้งหมดเพียงเล็กน้อย และในบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่เหล่านี้ มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมือง จำนวน 37 คน (ร้อยละ 43.5) และมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูล จำนวน 48 คน (ร้อยละ 56.5) (ภาพที่ 1)

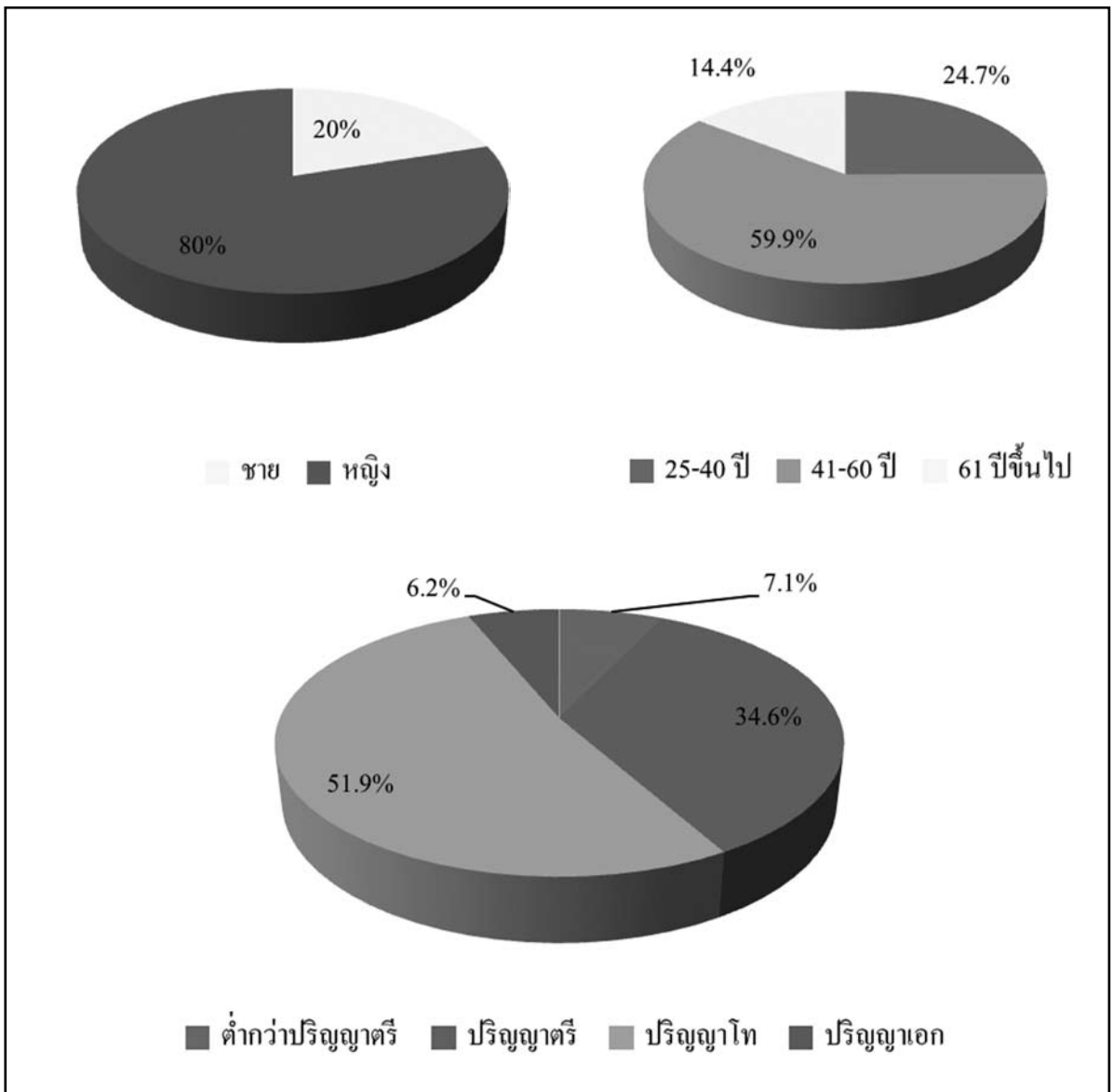
ภาพที่ 1 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่
แยกตามการมีและไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมือง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ในการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตจากการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อปีพ.ศ. 2554 ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 80) มีอายุเฉลี่ย 48.91 ปี โดยผู้มีอายุน้อยที่สุด อายุ 28 ปี ผู้มีอายุสูงที่สุด อายุ 76 ปี และส่วนใหญ่หรือประมาณร้อยละ

60 มีอายุระหว่าง 41-60 ปี ประมาณครึ่งหนึ่งจบการศึกษาระดับปริญญาโท มากกว่าหนึ่งในสามเล็กน้อย จบปริญญาตรี ที่เหลือมีวุฒิกการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ร้อยละ 7.4 และจบการศึกษาระดับปริญญาเอก ร้อยละ 6.2 (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ แยกตามเพศ อายุ และระดับการศึกษา

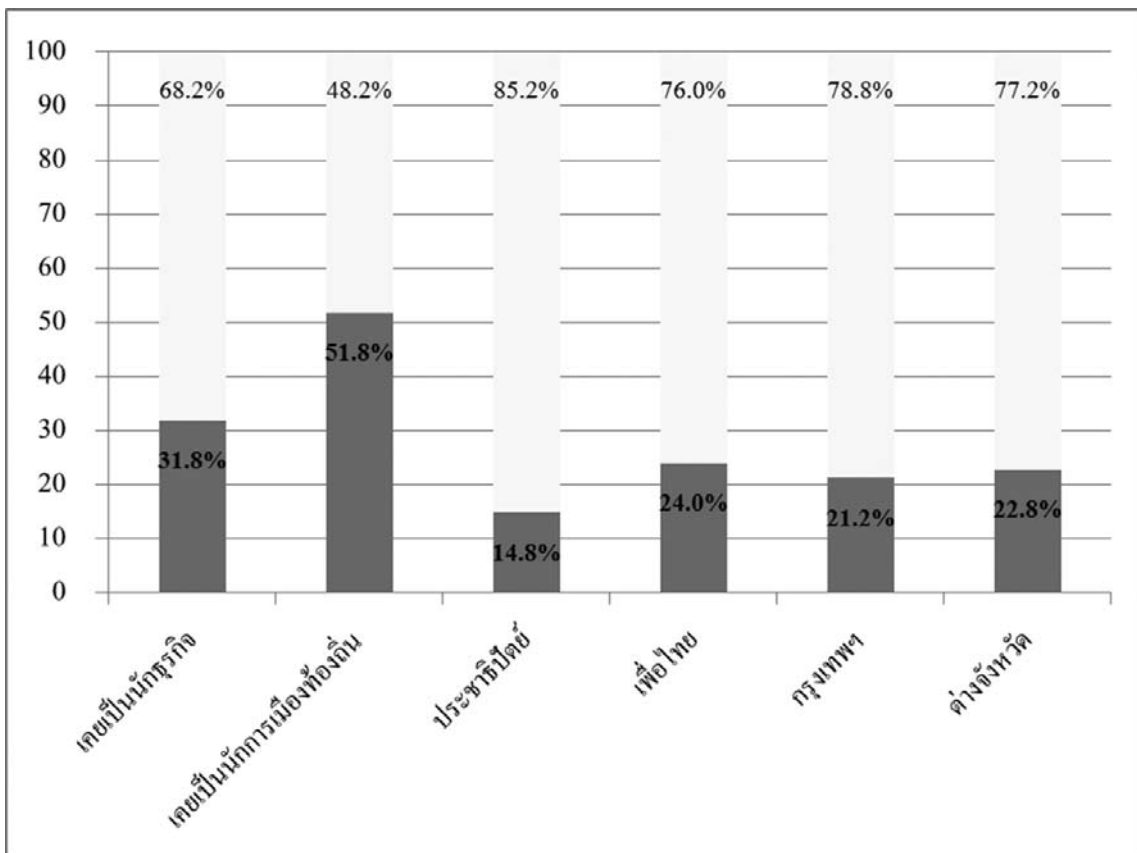

ความได้เปรียบในสนามเลือกตั้งของทายาทตระกูลนักการเมือง

ในเรื่องประสบการณ์ก่อนได้รับการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่มากกว่าครึ่งหนึ่งเคยเป็นนักการเมืองท้องถิ่นมาก่อน ส่วนที่เคยเป็นนักธุรกิจมีประมาณร้อยละ 30 เมื่อพิจารณาต่อไปถึงพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่สังกัด ปรากฏว่า มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคเพื่อไทย จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 24 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตทั้งหมดของพรรคเพื่อไทย (202 คน) ส่วนที่สังกัดพรรคประชาธิปัตย์

มี 17 คน คิดเป็นร้อยละ 14.8 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตทั้งหมดของพรรคประชาธิปัตย์ (115 คน) นอกจากนี้ ในเรื่องเขตเลือกตั้ง ประมาณหนึ่งในห้าของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่ได้รับการเลือกตั้งในพื้นที่กรุงเทพฯ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ สัดส่วนนี้ถือว่าใกล้เคียงกับสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่ได้รับการเลือกตั้งในต่างจังหวัดซึ่งมีอยู่ประมาณร้อยละ 22.8 (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ แยกตามประสบการณ์ก่อนได้รับเลือกตั้ง พรรคการเมืองที่สังกัด และเขตเลือกตั้ง

คะแนนเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร “หน้าใหม่”

ตั้งแต่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในปีพ.ศ. 2544 เป็นต้นมา นักวิชาการและนักวิเคราะห์การเมืองจำนวนไม่น้อยเริ่มตั้งข้อสังเกตถึงการลดบทบาทลงของตระกูลนักการเมืองเก่าๆ เมื่อเปรียบเทียบกับในช่วงก่อนหน้านั้น และมีหลายตระกูลได้ “สูญพันธุ์” ไปจากการเลือกตั้งระดับชาติ ในขณะที่การมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีนามสกุลซ้ำกัน ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาในการเลือกตั้งปีพ.ศ. 2554 ก็ไม่ได้สะท้อนอิทธิพลที่แท้จริงของตระกูล คือ มีเพียง 2-3 ตระกูลเท่านั้นที่ชนะการเลือกตั้งด้วยอิทธิพลของตระกูลเพียงอย่างเดียว (ประจักษ์ ก้องกีรติ 2554) ข้อสังเกตดังกล่าวนับว่ามีส่วนถูกหากพิจารณาโอกาสและความได้เปรียบของนักการเมืองที่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลเปรียบเทียบกับนักการเมืองที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลโดยภาพรวม

การเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองเป็น ปัจจัยชี้ขาดชัยชนะในการเลือกตั้งหรือไม่ ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลเปรียบเทียบคะแนนเสียงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีและที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูล

นักการเมืองได้รับในการเลือกตั้งระบบแบ่งเขต พบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูล นักการเมืองได้รับคะแนนเสียงในเขตเลือกตั้งโดยเฉลี่ยสูงกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมืองไม่ถึง 200 คะแนน ในขณะที่เมื่อพิจารณาในมิติอื่นๆ ได้แก่ คะแนนทิ้งห่างคู่แข่งอันดับที่ 2 สัดส่วนคะแนนเสียงที่ได้รับต่อคะแนนที่มีผู้ออกมาใช้สิทธิ และสัดส่วนคะแนนเสียงที่ได้รับต่อคะแนนทั้งหมดในเขตเลือกตั้ง ปรากฏว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูล นักการเมืองกลับได้คะแนนและสัดส่วนคะแนนที่สูงกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมืองเสียด้วยซ้ำ แม้ว่าคะแนนและสัดส่วนคะแนนดังกล่าวจะไม่สูงเท่ากันมากนักก็ตาม สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการมีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมืองมิใช่ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ นักการเมืองมีโอกาสได้รับคะแนนนิยมจากประชาชน อย่างเป็นกอบเป็นกำ หรือทำให้นักการเมืองที่เป็นสมาชิกในตระกูลการเมืองสามารถเอาชนะในการเลือกตั้งได้โดยง่าย เมื่อเปรียบเทียบกับนักการเมือง คนอื่นๆ ที่มีได้เป็นสมาชิกของตระกูลการเมือง

ตารางที่ 1 คะแนนเสียงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีและที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมือง
ได้รับในการเลือกตั้งระบบแบ่งเขต

		คะแนนเสียง	คะแนนทิ้งห่าง คู่แข่ง	สัดส่วนคะแนนต่อผู้ ออกมาใช้สิทธิ	สัดส่วนคะแนนต่อ คะแนนทั้งหมด
ไม่ตระกูล	ค่าเฉลี่ย (Mean)	49,348.58	24,089.87	53.25%	39.80%
	จำนวน (N)	217	217	217	217
	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Std. D)	13102.11	20220.73	0.1371	0.1036
ตระกูล	ค่าเฉลี่ย (Mean)	49,529.14	23,232.26	52.27%	39.19%
	จำนวน (N)	158	158	158	158
	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Std. D)	14290.25	20965.73	0.1439	0.1043
รวม	ค่าเฉลี่ย (Mean)	49,424.66	23728.53	52.84%	39.54%
	จำนวน (N)	375	375	375	375
	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Std. D)	13596.94	22514.51	0.1399	0.1038

อย่างไรก็ตามและดังที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้นว่า งานวิจัยในอดีตของไทยหลายชิ้นพบข้อมูลที่สอดคล้องกันว่าการเป็นสมาชิกตระกูลนักการเมืองของนักการเมืองผู้หญิงและนักการเมืองอายุน้อยๆ ในหลายจังหวัด เช่น เชียงใหม่ (รักฎา เมธิโกคพงษ์ และ

วีระ เลิศสมพร 2551) ศรีสะเกษ (ประเทือง ม่วงอ่อน 2556) สมุทรปราการ (พรชัย เทพปัญญา 2549) สระแก้ว (นพรัตน์ วงศ์วิทยาพานิชย์ 2555) สุพรรณบุรี (ณัฐพงษ์ บุญเหลือ 2556) เป็นต้น เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้นักการเมืองเหล่านั้น

ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นถึงแม้ว่าการเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองจะไม่ได้มีผลโดยตรงต่อความได้เปรียบหรือโอกาสที่ดีกว่าในการชนะการเลือกตั้งของนักการเมืองโดยภาพรวม เนื่องจากอาจจะมีปัจจัยอื่นๆ ที่สำคัญมากกว่า เช่น พรรคการเมืองที่ผู้สมัครคนนั้นสังกัด หรือการเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้นๆ อยู่แต่เดิม¹⁰ เป็นต้น แต่อย่างน้อยการเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองก็น่าจะมีส่วนทำให้ทายาทของตระกูลนักการเมืองที่เป็นนักการเมืองหน้าใหม่มีความได้เปรียบหรือมีโอกาสที่ดีกว่านักการเมืองหน้าใหม่อื่นๆ ที่ไม่มีความสัมพันธ์แบบตระกูลในการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

การเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองมีส่วนทำให้ทายาทของตระกูลนักการเมืองมีความได้เปรียบนักการเมืองหน้าใหม่อื่นๆ ที่ไม่มีความสัมพันธ์แบบตระกูลในการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งหรือไม่ ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่เป็นทายาทของตระกูลนักการเมืองได้รับคะแนนเสียงในเขตเลือกตั้งโดยเฉลี่ยสูงกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมืองเกือบ 2,800 คะแนน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมืองยังมีคะแนนทิ้งห่างคู่แข่งอันดับ 2 ในเขตเลือกตั้งเดียวกันโดยเฉลี่ยสูงกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมืองมากกว่า 5,500 คะแนน

¹⁰ งานวิจัยนี้ได้นำข้อมูลคะแนน และสัดส่วนคะแนนที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบแบ่งเขตได้รับตั้งที่นำเสนอไว้ในตารางที่ 1 ไปทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรครั้งละหลายๆ ตัว โดยกำหนดให้การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีสายสัมพันธ์หรือไม่มีความสัมพันธ์แบบตระกูลการเมืองเป็นตัวแปรต้น คะแนนและสัดส่วนคะแนนที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเป็นตัวแปรตาม แยกวิเคราะห์เป็น 4 ตัวแบบในแต่ละตัวแบบกำหนดให้ตัวแปรด้านภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม (ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษา) ประสบการณ์ก่อนได้รับการเลือกตั้ง (ได้แก่ เคยเป็นนักธุรกิจ เคยเป็นนักการเมืองท้องถิ่น เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคการเมืองที่สังกัด ได้แก่ เป็นสมาชิกพรรคเพื่อไทย เป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์) และความแตกต่างในเรื่องพื้นที่ของเขตเลือกตั้ง (กรุงเทพฯ-ต่างจังหวัด) เป็นตัวแปรควบคุม ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า การมีหรือไม่มีความสัมพันธ์แบบตระกูลไม่มีผลต่อคะแนนที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบแบ่งเขตได้รับในทั้ง 4 ตัวแบบ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการได้รับคะแนนนิยมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในทุกตัวแบบ ได้แก่ การสังกัดพรรคเพื่อไทย การสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ และการมีประสบการณ์เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาก่อน

ตารางที่ 2 คะแนนเสียงที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่มีและที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมืองได้รับในการเลือกตั้งระบบแบ่งเขต

		คะแนนเสียง	คะแนนทิ้งห่าง คู่แข่ง	สัดส่วนคะแนนต่อผู้ ออกมาใช้สิทธิ	สัดส่วนคะแนนต่อ คะแนนทั้งหมด
ไม่ตระกูล	ค่าเฉลี่ย (Mean)	42,007.31	12,717.85	33.5%	44.4%
	จำนวน (N)	48	48	48	48
	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Std. D)	10105.78	12272.86	0.0741	0.0906
ตระกูล	ค่าเฉลี่ย (Mean)	44,796.68	18,340.08	36.8%	48.8%
	จำนวน (N)	37	37	37	37
	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Std. D)	12479.40	18427.81	0.0980	0.1400
รวม	ค่าเฉลี่ย (Mean)	43,221.51	15,165.18	34.9%	46.3%
	จำนวน (N)	85	85	85	85
	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Std. D)	11217.02	15416.73	0.0863	0.1161

นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนคะแนนต่อผู้ออกมาใช้สิทธิ และสัดส่วนคะแนนต่อคะแนนทั้งหมดระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่มีและไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมืองด้วยแล้ว จะเห็นเพิ่มเติมอีกว่า สัดส่วนคะแนนดังกล่าวของ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่เป็นทายาทของตระกูลนักการเมืองนั้น สูงกว่าสัดส่วนคะแนนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมือง ร้อยละ 3.3 และร้อยละ 4.4 ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

โอกาสและความได้เปรียบในการเลือกตั้ง ของสมาชิกตระกูลนักการเมือง

การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่เป็นทายาทของตระกูลการเมืองได้รับคะแนนเสียงและมีคะแนนทิ้งห่างคู่แข่งอันดับ 2 ในเขตเลือกตั้งโดยเฉลี่ยสูงกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่คนอื่น ๆ ที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบตระกูลนักการเมือง ยิ่งไปกว่านั้น คะแนนดังกล่าวเมื่อนำไปคำนวณเพื่อหาสัดส่วนกับจำนวนผู้ออกมาใช้สิทธิและคะแนนทั้งหมดที่เขตเลือกตั้งแต่ละเขตพึงมีแล้ว สัดส่วนคะแนนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่เป็นทายาทของตระกูลนักการเมืองก็ยิ่งสูงกว่าอีก ดังที่ได้นำเสนอใน ส่วนก่อนหน้าแล้วนั้น ทำให้มีความเป็นไปได้สูงว่าการเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองน่าจะมีส่วนทำให้ทายาทของตระกูลนักการเมืองมีความได้เปรียบนักการเมืองหน้าใหม่อื่นๆ ที่ไม่มีความสัมพันธ์แบบตระกูลในการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในอดีตเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกตั้งของคนไทยจำนวนมากยืนยันข้อค้นพบที่ค่อนข้างจะสอดคล้องกันว่าคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัคร เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ฯลฯ และความสามารถของผู้สมัคร เช่น ประสบการณ์ก่อนได้รับเลือกตั้ง ความรู้ทางวิชาการ วิสัยทัศน์ในการมองและกำหนดทิศทางของประเทศ ทักษะในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบาย และประสบการณ์ทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกผู้สมัครของประชาชน¹¹

นอกจากนี้ ผลการวิจัยใหม่ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนชาวไทยยังค้นพบอย่างค่อนข้างจะสอดคล้องกันว่า ปัจจัยเชิงสถาบัน/สภาพแวดล้อม เช่น การเป็นสมาชิกกลุ่ม องค์กร หรือ ขบวนการทางสังคม/การเมือง ความใกล้ชิดกับพรรคการเมือง และพื้นที่/ภูมิภาคที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งอาศัยอยู่ ตลอดจนพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัด และภูมิภาคที่ผู้สมัครลงเลือกตั้ง เป็นปัจจัยสำคัญในการทำนายผลการเลือกตั้งหรืออธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองคนไทยในช่วงสิบปีที่ผ่านมา¹²

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความแน่ชัดว่า การเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองทำให้ทายาทของตระกูลนักการเมืองมีโอกาสที่ดีในการได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ อย่างไร บทความนี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปโดยนำปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนของประชาชนมาพิจารณาร่วมกับการเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมือง ในตัวแบบการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ในระบบแบ่งเขต ที่พัฒนาขึ้นมา 4 ตัวแบบ แต่ละตัวแบบกำหนดตัวแปรต้นและตัวแปรควบคุมไว้เหมือนกัน คือ การเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองเป็นตัวแปร และปัจจัยอื่นๆ เป็นตัวแปรตาม ประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ และระดับการศึกษาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (2) ปัจจัยด้านประสบการณ์ก่อนได้รับการเลือกตั้ง ได้แก่

¹¹ ดูตัวอย่างผลการวิจัยชิ้นใหม่ๆ เช่น ฐปนรรต พรหมอินทร์ (2545; 2553; 2555) ถวิลวดี บุรีกุล (2554) ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2546) ถวิลวดี บุรีกุล และสถิตย ธานินธิโชติ (2545; 2548) ทศพล สมพงษ์ (2545) นุชอวี ยี่หะมะ (2551) ปัทมา สุภกำบัง (2555) ประชัน รักพงษ์ และรักษา บรรเทิงสุข (2545) รุ่งนา เทพภาพ (2555) วิเชียร ตันศิริคงคล และณัฐพงษ์ ราชมี (2553) ศรีสมภพ จิตต์ภิรมย์ศรี และคณะ (2545) สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2553) สายฝน น้อยหืด (2545) อนันต์ ลิขิตประเสริฐ และผดุงชาติ ยงค์ (2551) เป็นต้น

¹² ดู เช่น ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2546) ถวิลวดี บุรีกุล และสถิตย ธานินธิโชติ (2545; 2548) อรรถสิทธิ์ พานแก้ว (2556) Askew (2008) Jory (2000) Stithorn Thananithichot (2012; 2013) เป็นต้น

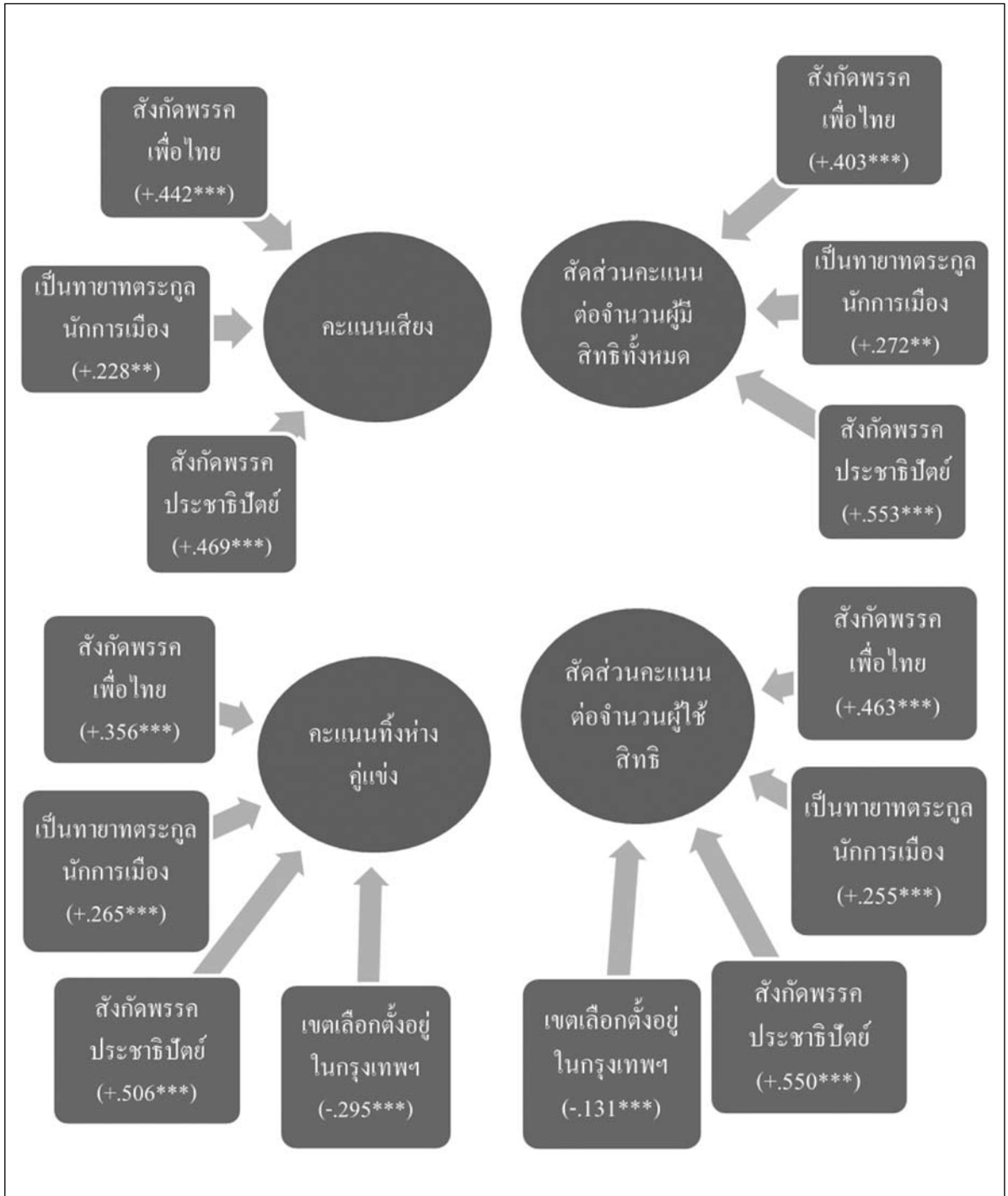
การเคยทำงานในภาคธุรกิจ และการมีประสบการณ์ เป็นนักการเมืองท้องถิ่นมาก่อน (3) ปัจจัยด้านพรรค การเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัด โดยเฉพาะ การเป็นสมาชิกพรรคเพื่อไทยและการเป็นสมาชิก พรรคประชาธิปัตย์ (4) ปัจจัยความแตกต่างในเรื่อง พื้นที่ของเขตเลือกตั้งระหว่างกรุงเทพฯและต่างจังหวัด

ส่วนตัวแปรตามนั้นกำหนดไว้แตกต่างกัน คือ ตัวแบบที่ 1 กำหนดให้ “คะแนนเสียง” ที่สมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ได้รับเป็นตัวแปรตาม ตัวแบบ ที่ 2 กำหนดให้ “คะแนนทิ้งห่างคู่แข่ง” อันดับที่ 2 ใน เขตเลือกตั้งเป็นตัวแปรตาม ตัวแบบที่ 3 กำหนดให้ “สัดส่วนคะแนนต่อผู้ออกมาใช้สิทธิ” ในเขตเลือกตั้ง นั้นๆ เป็นตัวแปรตาม ตัวแบบที่ 4 กำหนดให้ “สัดส่วน คะแนนต่อคะแนนทั้งหมด” ที่เขตเลือกตั้งพึงมีเป็น ตัวแปรตาม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับ คะแนนเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ใน ระบบแบ่งเขตยื่นยันอย่างสอดคล้องกันทั้ง 4 ตัวแบบ ว่า การเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองมีความสัมพันธ์ กับคะแนนเสียงและสัดส่วนคะแนนที่สมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ได้รับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ถึงแม้ว่าการเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองจะมีใช่ ปัจจัยที่มีผลต่อคะแนนเสียงและสัดส่วนคะแนนมาก

ที่สุดเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่นๆ อย่างพรรคการเมืองที่ สังกัดและลักษณะพื้นที่ของเขตเลือกตั้งก็ตาม กล่าวคือ การสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ การสังกัดพรรคเพื่อไทย และการเป็นทายาทตระกูลนักการเมือง ทำให้สมาชิก สภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่มีแนวโน้มที่จะได้รับคะแนน เสียงในเขตเลือกตั้งมากขึ้น และมีแนวโน้มที่สัดส่วน ของคะแนนที่ได้รับต่อจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขต เลือกตั้งนั้นๆ พึงมีจะสูงขึ้นด้วย นอกจากนี้ การสังกัด พรรคประชาธิปัตย์ การสังกัดพรรคเพื่อไทย การลงสมัคร ในเขตเลือกตั้งต่างจังหวัด และการเป็นทายาทตระกูล นักการเมือง ยังทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หน้าใหม่มีแนวโน้มที่จะได้รับคะแนนเสียงสูงกว่า ผู้สมัครคู่แข่งที่ได้คะแนนเสียงมาในอันดับที่ 2 มากขึ้น รวมถึงสัดส่วนคะแนนเสียงที่ได้รับต่อจำนวนผู้ออกมา ใช้สิทธิเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ ก็มีแนวโน้มสูงขึ้นด้วย (ภาพที่ 4) ผลการศึกษานี้สะท้อน ว่า การเป็นทายาทตระกูลนักการเมืองแม้จะมีใช่ ปัจจัยเดียวและปัจจัยที่สำคัญที่สุดแต่เป็นปัจจัยที่ช่วย สนับสนุนให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ได้ คะแนนเสียงจำนวนมากในเขตเลือกตั้ง และเป็นปัจจัย ที่ช่วยให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่สามารถ เอาชนะคู่แข่งในเขตเลือกตั้งได้ง่ายกว่าการเป็นสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ที่ไม่มีสายสัมพันธ์แบบ ตระกูลนักการเมือง

ภาพที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหน้าใหม่ในระบบแบ่งเขต

หมายเหตุ: () แสดงค่า Standardized Coefficients (Beta); *P < 0.1 **P < 0.05 ***P < 0.01

บทสรุปและข้อสังเกตของงานวิจัย

ผลการศึกษาในบทความนี้ในด้านหนึ่งนับว่ามีความสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยชิ้นใหม่ๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า การเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาดชัยชนะในการเลือกตั้ง แต่ในอีกแง่หนึ่ง ผลการศึกษาในบทความนี้ได้ช่วยเสริมและเติมเต็มข้อสังเกตดังกล่าว โดยการนำเอาข้อมูลทางสถิติมายืนยันว่า การเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองนั้นมีส่วนทำให้ทายาทของตระกูลนักการเมืองมีความได้เปรียบ และมีโอกาสที่ดีกว่านักการเมืองหน้าใหม่อื่นๆ ที่ไม่มีความสัมพันธ์แบบตระกูลในการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ถึงแม้ว่าการเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองจะไม่ใช่ปัจจัยเดียวและไม่ใช่ปัจจัยที่ทรงพลังที่สุดที่ช่วยให้นักการเมืองหน้าใหม่มีโอกาสได้คะแนนเสียงในเขตเลือกตั้งเพิ่มขึ้น และสามารถเอาชนะคู่แข่งได้อย่างขาดลอยก็ตาม

กล่าวอีกนัยหนึ่ง บทความนี้ค้นพบว่าความได้เปรียบของสมาชิกในตระกูลนักการเมืองไทยในแง่การมี “นามสกุล” ที่เป็นที่รู้จักในเขตเลือกตั้งนั้นยังมีอยู่ แต่ไม่เพียงพอที่จะทำให้นักการเมืองในตระกูลนั้นๆ ได้รับคะแนนนิยมจากประชาชนจนเป็นหลักประกันในการได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งได้ สิ่งที่มีความเป็นไปได้มากกว่า คือ การเป็นสมาชิกตระกูลนักการเมืองเป็นตัวช่วยสำคัญ ที่ทำให้นักการเมืองไทยมีความได้เปรียบในการเข้าถึงทรัพยากรที่เอื้อต่อการได้รับคะแนนนิยมจากประชาชน ซึ่งภายใต้บริบททางการเมืองของประเทศไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีความเป็นไปได้ว่าทรัพยากรที่สำคัญต่อชัยชนะในการเลือกตั้งส่วนใหญ่ก็น่าจะมีอยู่ที่พรรคการเมือง โอกาสและความได้เปรียบของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทยจึงขึ้นอยู่กับพรรคการเมืองที่

สังกัดและพื้นที่ที่ลงสมัครเป็นสำคัญ แต่การเป็นสมาชิกในตระกูลนักการเมืองจะช่วยเพิ่มโอกาสและความได้เปรียบของนักการเมืองหน้าใหม่ในการได้รับการคัดเลือกจากพรรคการเมืองให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง ในขณะที่ต้นทุนทางสังคมและต้นทุนทางการเมืองที่ตระกูลของนักการเมืองนั้นๆ สะสมไว้จะเป็นปัจจัยหนุนเสริมให้นักการเมืองหน้าใหม่มีความได้เปรียบ และสามารถเอาชนะคู่แข่งได้ในที่สุด

ข้อค้นพบของบทความนี้จึงเป็นการยืนยันในเบื้องต้นว่าการป้องกันผลกระทบในทางลบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยจากการผูกขาดอำนาจและเข้าไปมีอิทธิพลมากเกินไปของตระกูลนักการเมืองโดยการมองตระกูลนักการเมืองเป็นสิ่งแปลกปลอมและต้องขจัดให้พ้นไปจากระบบการเมืองนั้นไม่น่าจะถูกต้อง ตรงกันข้าม การมองตระกูลนักการเมืองในฐานะทรัพยากรที่เป็นกำลังหลักในการทำกิจกรรมทางการเมือง ในทำนองเดียวกับที่เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2555, 73) เสนอให้มองกลุ่มผู้มีบารมีในท้องถิ่น “เป็นกำลังหลักในการทำกิจกรรมต่างๆ ในท้องถิ่น” น่าจะเป็นวิธีคิดที่เหมาะสมกว่า ส่วนแนวทางในการลดทอนอำนาจผูกขาดของตระกูลนักการเมืองนั้น ควรอาศัยการออกแบบกลไกเชิงสถาบันที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันประชาธิปไตยระดับกลางและระดับพื้นฐานโดยเฉพาะพรรคการเมือง เนื่องจาก การสังกัดพรรคเป็นปัจจัยที่ผลการศึกษาในบทความนี้ได้ยืนยันไว้อย่างหนักแน่นว่ามีผลต่อการได้รับคะแนนเสียงในเขตเลือกตั้งมากกว่าปัจจัยอื่นใด การเพิ่มความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจการและกิจกรรมต่างๆ ของพรรคการเมืองให้มากขึ้น เพื่อให้ประชาชนในฐานะสมาชิกของพรรคการเมืองหรือผู้สนับสนุนพรรคในทางอื่นๆ สามารถมี

สิทธิมีเสียงในการคัดสรรตัวแทนของพรรคเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งได้ ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยลดการใช้อำนาจตัดสินใจอย่างผูกขาดของผู้นำหรือผู้มีอิทธิพลภายในพรรคการเมืองลงไปได้ ในขณะที่เดียวกัน วิธีการดังกล่าวยังมีส่วนในการกระตุ้นให้นักการเมืองไม่ว่าจะมา

จากตระกูลนักการเมืองหรือไม่ ต้องพยายามพัฒนาศักยภาพของตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้ตนเองมีคุณสมบัติเพียบพร้อม และมีคุณภาพดีพอที่จะได้รับความไว้วางใจจากประชาชนหรือสมาชิกพรรคให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- เกรียงศักดิ์ เศษฐพัฒนวิธ. 2550. *ความคิดประชาธิปไตยแบบไทยจากยุคชอยุธยาครุถึงยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เกษียร เตชะพีระ. 2547. ระบอบทักษิณ. *ฟ้าเดียวกัน* 2 (1): 37-55.
- คมเดือน เจิดจรัสฟ้า. 2538. *ชีวประวัติและทัศนะ บรรหาร ศิลปอาชา: นายกรัฐมนตรีคนที่ 21 ของไทย*. กรุงเทพฯ: สร้อยทอง.
- จรัส โฆษณานันท์. 2549. *ทักษิณ ชินวัตร: ปรัชญา แนวคิด และวิสัยทัศน์*. กรุงเทพฯ: เฟื่องฟ้า.
- ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์. 2550. บทบาททางการเมืองของเจ้าพ่อท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์. *รัฐศาสตร์สาร* 28 (3): 179-223.
- ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์ และโอฬาร ถิ่นบางเตียว. 2549. เจ้าพ่อท้องถิ่น การเมือง โลกาภิวัตน์. ใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร. 2549. *การต่อสู้ของทุนไทย 2: การเมือง วัฒนธรรม เพื่อความอยู่รอด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ชูเกียรติ ฉาไธสง. 2546. *ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ บนถนนสายราชครุ*. กรุงเทพฯ: เนชั่นบุ๊คส์.
- ฐปนวรรต พรหมอินทร์. 2545. กระบวนการเลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี. ใน สถิตย ธานินธิไซติ, บรรณาธิการ. *รายงานวิจัยเรื่องกระบวนการเลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ฐปนวรรต พรหมอินทร์. 2553. *การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองในการออกเสียงประชามติและพฤติกรรม การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2550: กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ฐปนวรรต พรหมอินทร์. 2555. *การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรม การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2554: กรณีศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

- ณัฐพงศ์ บุญเหลือ. 2556. **นักการเมืองถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ถนนอมศักดิ์ จิรายุสวัสถ์. 2554. **ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ผู้สร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ นายกรัฐมนตรีหญิงคนแรก ของประเทศ**. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- ถวิลวดี บุรีกุล. 2554. การเมืองเรื่องการเลือกตั้งและปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองและผู้สมัคร: วิเคราะห์จากการเลือกตั้ง 3 ก.ค. 2554. **วารสารสถาบันพระปกเกล้า** 9 (2): 5-28.
- ถวิลวดี บุรีกุล และสตีธร ธนานิธิโชติ. 2546. **รายงานวิจัยเรื่องการวัดระดับความเป็นประชาธิปไตยและพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร**. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ถวิลวดี บุรีกุล และสตีธร ธนานิธิโชติ. 2548. ภาพรวมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2548. ใน สตีธร ธนานิธิโชติ (บรรณาธิการ). **การเมืองไทยในการเลือกตั้งทั่วไป 2548**. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ถวิลวดี บุรีกุล สตีธร ธนานิธิโชติ และประภาพร วัฒนพวงษ์. 2546. **ระดับความเป็นประชาธิปไตยและพฤติกรรมทางการเมืองเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2543**. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทศพล สมพงษ์. 2545. กระบวนการเลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร, ใน สตีธร ธนานิธิโชติ (บรรณาธิการ). **รายงานวิจัยเรื่องกระบวนการเลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร**. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ธวัชชัย กฤติยาภิชาติกุล. 2541. การสร้างทายาททางการเมืองของตระกูลการเมืองไทย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครอง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพพันธ์ วรรณเทพสกุล. 2549. ก่อสร้างการเมือง การเมืองก่อสร้าง ใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร. 2549. **การต่อสู้ของทุนไทย 2: การเมือง วัฒนธรรม เพื่อความอยู่รอด**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- นพรัตน์ วงศ์วิทยาพาณิชย์. 2555. **นักการเมืองถิ่นจังหวัดสระแก้ว**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- นรนิติ เศรษฐบุตร. 2542. **กลุ่มราชครูในเมืองไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นันทพร วงษ์เชษฐา. 2554. **ความหมายทางการเมืองในคำปราศรัยของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร: 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551-12 เมษายน พ.ศ. 2552**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2554. วงศาณาญาตี. มติชนรายวัน, 8 สิงหาคม.
- บรรหาร พินประบุตร (บรรณาธิการ). 2554. **300 แสนยานุภาพของกำลังยิ่งลักษณ์ ชินวัตร แม่ทัพหญิงแห่งเพื่อไทย**. กรุงเทพฯ: เบงค์คอกบู๊คส์.

- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. 2546. *ภาพรวมของรัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- บุญรักษ์ บุญณะเขตมาลา. 2552. *ปรากฏการณ์ทักษิณ ชินวัตร: สื่อกับการเมืองทางวัฒนธรรม ณ จุดเปลี่ยนแห่งทศวรรษ*. กรุงเทพฯ: พับลิค บุเคอริ.
- บุญอริ ยี่หะ. 2551. *การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมกาเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2550: กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. 2554. แนวโน้ม 7 ประการหลังการเลือกตั้ง 3 ก.ค. ประชาไท 20 กรกฎาคม 2554, <http://prachatai.com/journal/2011/07/36106> (เข้าถึงเมื่อ 1 สิงหาคม 2554).
- ประชัน รักพงษ์ และรักภา บรรเทิงสุข. 2545. กระบวนการเลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ ใน สถิตธ ธานินธิไซติ (บรรณาธิการ). *รายงานวิจัยเรื่องกระบวนการเลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประเทือง ม่วงอ่อน. 2556. *นักการเมืองถิ่นจังหวัดศรีสะเกษ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประเวศ วะสี. 2549. *จากหมอบประเวศ ถึง ทักษิณ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ปรัชญา ศรีรุ่งเรือง. 2554. *Marketing 3.0 ตามแนวคิดทักษิณ ชินวัตร*. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน.
- บัทมา สุปกำปัง. 2555. *การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมกาเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2554: กรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และสังคิต พิริยะรังสรรค์. 2535. *รัฐ ทุน เจ้าพ่อท้องถิ่น กับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. 2549. การต่อสู้ของทุนไทย 1: การปรับตัวและพลวัตหลังวิกฤตปี 2540 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- พรชัย เทพปัญญา. 2549ก. *นักการเมืองถิ่นจังหวัดปทุมธานี*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- พรชัย เทพปัญญา. 2549ข. *นักการเมืองถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. 2555. ว่าด้วยเรื่องราชวงศ์ทางการเมือง (political dynasty). คม ชัด ลึก, 24 เมษายน: 4.
- รักภา เมธิโคตพงษ์ และวีระ เลิศสมพร. 2551. *นักการเมืองถิ่นจังหวัดเชียงใหม่*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

รุ่งนภา เทพภาพ. 2555. *การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรมกำเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2554: กรณีศึกษาจังหวัดแพร่*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

รุจน์ มั่นพิรา. 2544. *ทักษิณ ชินวัตร*. กรุงเทพฯ: น้าฝน.

วัลยา (นามแฝง). 2543. *ทักษิณ ชินวัตร: ตาตุตาว แท้ติดดิน*. กรุงเทพฯ: มติชน.

วิเชียร ต้นศิริคงคล และณัฐพงษ์ ราชมี. 2553. *การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองในการออกเสียงประชามติและพฤติกรรมกำเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2550: จังหวัดมหาสารคาม*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

เวียงรัฐ เนติโพธิ์. 2546. เจ้าพ่ออุปถัมภ์กับรัฐอุปถัมภ์. *วารสารสังคมศาสตร์* 43 (1): 444-456.

เวียงรัฐ เนติโพธิ์. 2552. *ทุนเชิงใหม่*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุคส์.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. 2538. โคตรเหง้าเหล่ากอเจ้าพ่อตะวันออก. *ศิลปวัฒนธรรม*. 11 (8): 76-83.

ศรีสมภพ จิตต์ภิรมย์ศรี และคณะ. 2545. กระบวนการเลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดปัตตานีและสงขลา. ใน สติธร ธนานิธิโชติ, (บรรณาธิการ). *รายงานวิจัยเรื่องกระบวนการเลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

สติธร ธนานิธิโชติ. 2556. ตระกูลการเมืองในระบบประชาธิปไตยของไทย. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า* 11 (2): 5-23.

สมบัติ จันทร์วงศ์. 2535. บทบาทของเจ้าพ่อท้องถิ่นในเศรษฐกิจและการเมืองไทย: ข้อสังเกตเบื้องต้น. ใน ผาสุก พงษ์ไพจิตร และสังคีต พิริยะรังสรรค์. *รัฐ ทุน เจ้าพ่อท้องถิ่นกับสังคมไทย*. ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมพันธ์ เตชะอธิก ทรงพล ตูละทา และวินัย วงศ์อาสา. 2553. *การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองในการออกเสียงประชามติและพฤติกรรมกำเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2550: จ.ขอนแก่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สรกุล อุดุลยานนท์. 2536. *ทักษิณ ชินวัตร: อัศวินคลื่นลูกที่สาม*. กรุงเทพฯ: มติชน.

สังคีต พิริยะรังสรรค์. 2539. พรรคชาติไทย จากกลุ่มชอยราชครูถึงกลุ่มเจ้าพ่อท้องถิ่น ใน สังคีต พิริยะรังสรรค์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ). *จิตสำนึกและอุดมการณ์ของขบวนการประชาธิปไตยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สายฝน น้อยหืด. 2545. กระบวนการเลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพฯ. ใน สถิตย ธานินธิโชติ (บรรณาธิการ). *รายงานวิจัยเรื่องกระบวนการเลือกตั้งและปัจจัยในการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สิทธิโชค ลางคุณานนท์. 2552. พัฒนาการและบทบาททางการเมืองของกลุ่มธุรกิจการเมืองในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อธิวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์. 2546. *ตระกูลชินวัตร: ผู้สรรคสร้าง ชินคอร์ป ผู้เจ้ายุทธจักร ธุรกิจโทรคมนาคมของไทย*. กรุงเทพฯ: วรรณสารสิน.
- อนันต์ ลิขิตประเสริฐ และผดุงชาติ ยงดี. 2551. *การศึกษาความเคลื่อนไหวทางการเมืองและพฤติกรรม การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2550: จังหวัดบุรีรัมย์*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. 2556. *เลือกเพราะชอบ: พฤติกรรมการเลือกตั้งของคนไทยในการเลือกตั้งสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรทั่วไป พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- อัศววิทย์ ชันธุ์แก้ว. 2539. นักธุรกิจภูมิภาคกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง: ศึกษากรณีจังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. 2555. *การกระจายอำนาจ = การคืนอำนาจสู่การจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น และสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูป.

ภาษาต่างประเทศ

- Asako, Y. Takeshi Iida, Tetsuya Matsubayashi, and Michiko Ueda. 2012. *Dynastic politicians: Theory and evidence from Japan*. Waseda University Organization for Japan-US Studies Working Paper No. 201201.
- Askew, M. 2008. *Performing political identity: The democrat party in southern Thailand*. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books.
- Camp, R. A. 1982. Family Relationships in Mexican Politics: A Preliminary View. *Journal of Politics* 44 (3): 848-862.
- Camp, R. A. 1995. *Political recruitment across two centuries: Mexico, 1884-1991*. Austin: University of Texas Press.

- Chambers, P. and Aurel Croissant. 2010. Intra-Party democracy in Thailand. *Asian Journal of Political Science* 18 (2): 195-223.
- Dal Bo, Ernesto, Pedro Dal Bo, and Jason Snyder. 2009. Political dynasties. *Review of Economic Studies* 76 (1): 115-142.
- Feinstein, B. D. 2010. The dynasty advantage: Family ties in congressional elections. *Legislative Studies Quarterly* 35 (4): 571-598.
- Jory, P. 2000. Multiculturalism in Thailand. *Harvard Asia Pacific Review* 4 (1): 18-22.
- McCargo, D. and Ukrist Pathmanand. 2005. *The Thaksinization of Thailand*. Copenhagen: Nordic Institute of Asian Studies.
- McCargo, D. 2008. Thailand: State of Anxiety. *Southeast Asian Affairs 2008*: 332-356.
- Mendoza, R. Edsel L. Beja Jr., Victor Soriano Venida, and David Yap. 2012. An empirical analysis of political dynasties in the 15th Philippine Congress. Working Paper 12-001, Asian Institute of Management.
- Ockey, James. 2004. *Making democracy: Leadership, class, gender, and political participation in Thailand*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Pasuk Phongpaichit and Chris, Baker. 2004. *Thaksin: The business of politics in Thailand*. Chiang Mai, Thailand: Silkworm Books.
- Pasuk Phongpaichit and Chris, Baker. 1997. Power in transition: Thailand in the 1990s in *Political change in Thailand*, edited by Kevin. Hewison. London: Routledge.
- Siripan NoksuanSawasdee. 2006. *Thai political parties in the age of reform*. Bangkok: Institute of Public Policy Studies, Thailand.
- Stithorn Thananithichot. 2012. Political engagement and participation of Thai citizens: the rural-urban disparity, *Contemporary Politics* 18 (1): 87-108.
- Stithorn Thananithichot. 2013. How have political participation and engagement of Thai citizens changed during the past decade 2001-2010? *Journal of Social Science* 43 (1): 57-95.